

УДК 336.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.79-10>

Синявська Л.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2723-9551>

Агрес О.Г.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3398-0933>

Рубай О.В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6103-8422>

Syniavska Liubov

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Lviv National Environmental University

Agres Oksana

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Lviv National Environmental University

Rubai Oksana

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Lviv National Environmental University

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ, ТА ШЛЯХИ СТАБІЛІЗАЦІЇ

UKRAINE'S FINANCIAL SYSTEM IN WAR CONDITIONS: CHALLENGES AND WAYS TO STABILIZATION

У статті досліджено стан фінансової системи України в умовах війни, визначено основні виклики, джерела фінансування та роль міжнародної фінансової допомоги. Доведено, що суттєве зростання дефіциту бюджету та державного боргу зумовлено воєнними витратами та економічною нестабільністю. Ключовими джерелами фінансування є податкові надходження, внутрішні запозичення та міжнародна допомога, що покриває значну частину видатків. Наголошено, що підтримка фінансової системи є критично важливою для відновлення інфраструктури, соціальної допомоги громадянам та підтримки бізнесу. Окреслено основні напрями підтримки від міжнародних фінансових партнерів, зокрема бюджетне фінансування, соціальні виплати, відновлення інфраструктури та стабілізацію економіки. Визначено перспективи економічної стабілізації та важливість міжнародної співпраці для фінансової стійкості України.

Ключові слова: фінансова система, допомога, війна, фінансові структури, державний борг, бюджет.

The article examines the state of Ukraine's financial system in wartime, identifies the main challenges, sources of financing, and the role of international financial assistance. It emphasizes the gradual growth of the economy, particularly in 2019–2021, thanks to reforms, digitalization, and the stable development of the agricultural and IT sectors before the war. The financial system of Ukraine during the war plays a key role in ensuring the stability of the state, financing defense, and supporting the population. An assessment of the analytics is given, which indicates the serious impact of external challenges (pandemic and war) on the country's trade and economic activity. It is proven that the significant increase in the budget deficit and public debt is due to military spending and economic instability. The key sources of financing are tax revenues, domestic borrowing, and international aid, which cov-

ers a significant part of the expenses. It is emphasized that supporting the financial system is critically important for restoring infrastructure, providing social assistance to citizens, and supporting business. The main emphasis is placed on international financial assistance, which played a crucial role in ensuring the stability of Ukraine's public finances in 2023, allowing to cover a significant part of the budget deficit and finance critical expenditures. The main areas of support from international financial partners are outlined, including budget financing, social payments, infrastructure restoration, and economic stabilization. The participation of foreign financial partners is detailed, which consists not only of financial, but also of technical and political support, contributing to the restoration of the economy, modernization and integration of Ukraine into the global economy. The prospects for economic stabilization and the importance of international cooperation for the financial stability of Ukraine are determined. The importance of timely debt repayment is emphasized, which will help prevent financial crises, reduce the likelihood of default, maintain macroeconomic balance, improving the investment climate, which is necessary for the long-term economic development of the country.

Keywords: financial system, aid, war, financial structures, public debt, budget.

Постановка проблеми. У контексті війни з Росією, що триває з 2014 року та її загостренням з початку повномасштабного вторгнення у 2022 році, питання збалансування фінансової системи стало життєво важливим для України. Стабілізація фінансової системи України під час війни є критично важливою для забезпечення обороноздатності країни та підтримки економіки. Без стабільного бюджету держава не зможе ефективно фінансувати військові потреби, виплачувати соціальну допомогу та підтримувати роботу інфраструктури. Збереження фінансової стабільності також необхідне для стримування інфляції та збереження довіри населення до банківської системи. Міжнародна допомога, прозорість управління коштами та розвиток внутрішнього виробництва є ключовими елементами стабілізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування фінансової системи України займало центральне місце у працях видатних вітчизняних науковців, зокрема, О. Бондаренко [2], Е. Дмитренко [3], К. Захочай, А. Славкова [4], Ю. Романовська, Л. Смоляр [11], Л. Маршук [6], Ю. Шушкова [13] та багато інших. Проте, все ще залишається недостатньо дослідженим функціонування фінансової системи України в умовах війни та ролі міжнародних фінансових інституцій, що і обумовило актуальність проведеного дослідження.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження стану фінансової системи України та оцінка ролі міжнародних фінансових інституцій для забезпечення макрофінансової стабільності держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. До початку війни економіка України демонструвала поступове зростання, зокрема у 2019–2021 роках, завдяки реформам, діджиталізації та стабільному розвитку аграрного і IT-секторів. Основними драйверами

економіки були експорт сільськогосподарської продукції, металургія та послуги у сфері технологій. Однак економіка залишалася вразливою через високу залежність від зовнішніх ринків, корупцію та недостатньо розвинену інфраструктуру. Попри ці виклики, Україна активно інтегрувалася у світову економіку, збільшуючи частку експорту до ЄС і залучаючи іноземні інвестиції.

Фінансова система України доволі швидко, як це могло бути можливим, адаптувалася до військових умов, адже витримала найбільший удар за період незалежності. Цього вдалося досягти завдяки злагодженій роботі уряду, зокрема, Міністерству фінансів України, Національному банку України, податковій та митній службі України, яким вдалося працювати як єдиний механізм і налагодити основні фінансові процеси в умовах війни [6].

Дані таблиці 1 демонструють, що номінальний ВВП впродовж аналізованого періоду зростав нерівномірно. Зростання у 2023 році свідчить про відновлення економічної активності після кризових років. Упродовж усього періоду торговий баланс залишався від'ємним, причому дефіцит торгівлі зростає у 2023 році через значне збільшення імпорту при скороченні експорту. Зростання відношення державного боргу до ВВП у 2022–2023 роках було спричинене значними витратами на оборону та підтримку економіки під час війни, а також зниженням економічної активності.

Загалом, аналіз свідчить про серйозний вплив зовнішніх викликів (пандемії та війни) на торгово-економічну діяльність країни. Проте зростання ВВП у 2023 році дає підстави для обережного оптимізму щодо економічного відновлення, а збільшення запозичень, значно впливає на зростання державного боргу.

З таблиці 2 видно, що значні витрати на оборону суттєво навантажують бюджет, що спричиняє зростання державного боргу. У період війни змінюється

Таблиця 1

Динаміки макроекономічних показників України за 2019–2023 роки

Показник	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Розмір номінального ВВП, млрд дол	3974,564	4194,102	5459,574	5191,028	6537,825
Обсяг експорт, млрд дол	50,055	49,192	44,136	44,136	36,183
Обсяг імпорту, млрд дол	60,800	54,336	55,296	55,296	63,567
Обсяг боргу, млрд грн	1 998, 275	2 551, 935	2 671, 827	4 071, 683	5 519, 483
Обсяг боргу по відношенню до ВВП, %	50,3	60,8	48,9	78,4	84,0

Джерело: складено на основі [8]

Динаміка та структура державного і гарантованого державою боргу, млрд грн

Показник	Станом на кінець року					Відхилення, 2023 р. +/- до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	1998,30	2551,88	2672,06	4075,45	5519,51	3521,21
Державний борг	1761,37	2259,23	2362,72	3715,13	5188,09	3426,72
Внутрішній борг	829,50	1000,71	1062,56	1389,69	1587,70	758,2
Зовнішній борг	931,87	1258,52	1300,16	2325,44	3600,39	2668,52
Гарантований державою борг	236,93	292,65	309,34	360,32	331,41	3521,21

Джерело: на основі даних [8]

його структура, зокрема співвідношення внутрішніх і зовнішніх запозичень. Якщо у 2019 році таке співвідношення становило 47% до 53%, то у 2023 році – 30% до 70%. Це свідчить про суттєве зростання залежності від зовнішнього фінансування, водночас зростання зовнішнього боргу забезпечує необхідні ресурси для покриття критичних витрат, зокрема на оборону та соціальні потреби. Проте в довгостроковій перспективі така тенденція може ускладнити управління борговими зобов'язаннями та створити додатковий тиск на економіку.

Повернення Україною боргових зобов'язань є важливим фактором збереження її міжнародної репутації. Своєчасне виконання боргових зобов'язань дозволяє зберігати довіру міжнародних кредиторів, що сприяє подальшому залученню вигідних фінансових ресурсів для економічного відновлення. Вчасне обслуговування боргу також допомагає уникнути фінансових криз, зменшити ризики дефолту та забезпечити макроекономічну стабільність. Окрім того, виконання зобов'язань сприяє покращенню інвестиційного клімату, що є важливим для довгострокового розвитку економіки України.

Військові дії завдали колосальних збитків економіці, зруйнували інфраструктуру, скоротили виробничі потужності, суттєво збільшили видатки бюджету та створили значні соціальні виклики.

За аналізований період бюджетний дефіцит України зростав із року в рік, особливо після початку

повномасштабної війни у 2022 році. У 2023 році його рівень сягнув рекордних 1342 млрд грн. Причиною цього є значний фінансовий тиск на державу, зумовлений воєнними витратами, необхідністю підтримки соціальних програм та критичної інфраструктури (рис. 1).

Зниження надходжень до бюджету, недостатнє фінансування критичних сфер (медицина, освіта, соціальний захист), втрата робочих місць та шалений дефіцит створюють розлад в стабільності економічної життєдіяльності країни. В таких умовах підтримка з боку міжнародних фінансових структур, таких як Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) відіграє вирішальну роль для фінансової стабільності та відновлення країни.

У 2023 році загальний фонд Державного бюджету України фінансувався з кількох ключових джерел, серед яких значну роль відіграла міжнародна фінансова допомога. Основні джерела фінансування включали: внутрішні ресурси становили приблизно 3 трлн 36,8 млрд грн, що включало податкові та неподаткові надходження від економічної діяльності всередині країни; міжнародна фінансова допомога склала близько 1 трлн 585,5 млрд грн, що становило 34,3% фінансових ресурсів державного бюджету. Ця допомога надійшла у формі зовнішніх запозичень і грантів від міжнародних партнерів (рис. 2).

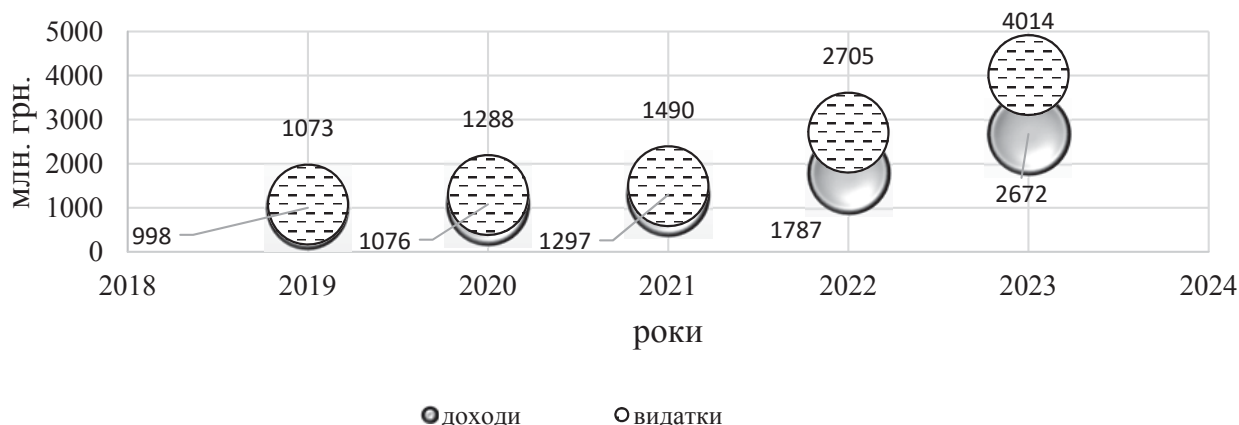

Рис. 1. Динаміка доходів та видатків Державного бюджету України

Джерело: складено авторами за даними [7]

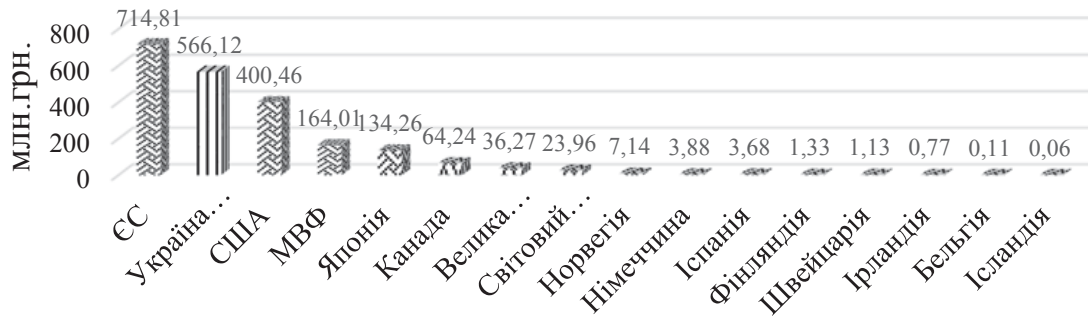

Рис. 2. Джерела фінансування загального фонду державного бюджету у 2023 році

*ОВДП, включаючи військові облигації

Джерело: складено авторами за даними [8]

В умовах війни та значного дефіциту бюджету випуск Україною облигацій внутрішньої державної позики (включаючи військові) став одним із ключових інструментів фінансування загального фонду державного бюджету України. В умовах обмеженого доступу до зовнішніх фінансових ринків через високі ризики, ОВДП були та залишаються важливим джерелом залучення коштів. Це дає можливість зменшити залежність від міжнародних кредиторів і частково фінансувати бюджет власними ресурсами.

Міжнародні фінансові партнери стали ключовим чинником для підтримки України в умовах сьогодення. Вони забезпечують не лише фінансову, але й технічну та політичну підтримку, сприяючи відновленню економіки, модернізації та інтеграції України до глобальної економіки. Основні напрямки фінансової допомоги відображені на рис. 3.

Окрім вище перелічених напрямів важливе значення мають: підтримка оборонного сектору (військова підтримка, що включає закупівлю озброєння, військову техніку, навчання особового складу та фінансування оборонних програм); соціальна підтримка населення (гуманітарна та фінансова допомога надається для забезпечення базових потреб внутрішньо переміщених

осіб, ветеранів, та інших); підтримка малого та середнього бізнесу (фінансування програм кредитування та грантової підтримки малого та середнього бізнесу) (рис. 4).

З моменту початку повномасштабного вторгнення, з 24 лютого 2022 року, Україна отримала від міжнародних партнерів понад 185 мільярдів доларів фінансової підтримки. Ця допомога охоплює різні напрями, зокрема гуманітарну, військову, фінансову допомогу, а також кошти на відновлення інфраструктури (рис. 5).

Стабілізація фінансової системи України в умовах війни залежать від кількох ключових факторів: військової ситуації, міжнародної підтримки, внутрішніх реформ і адаптації економіки до воєнних реалій. Якщо всі ці фактори складуться позитивно, то Україна може вийти з війни з модернізованою економікою та стати частиною європейського економічного простору.

Висновки. Фінансова система України в сучасних умовах функціонує під значним навантаженням через війну, що потребує масштабного бюджетного фінансування, переважно за рахунок міжнародної допомоги. Державний борг зростає, але фінансова підтримка від МВФ, ЄС і США допомагає утримувати макроекономічну стабільність.

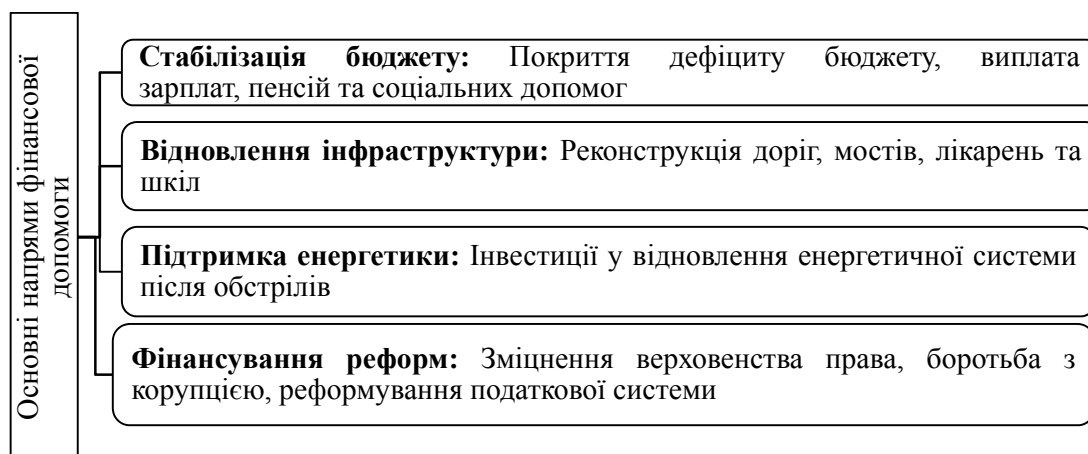

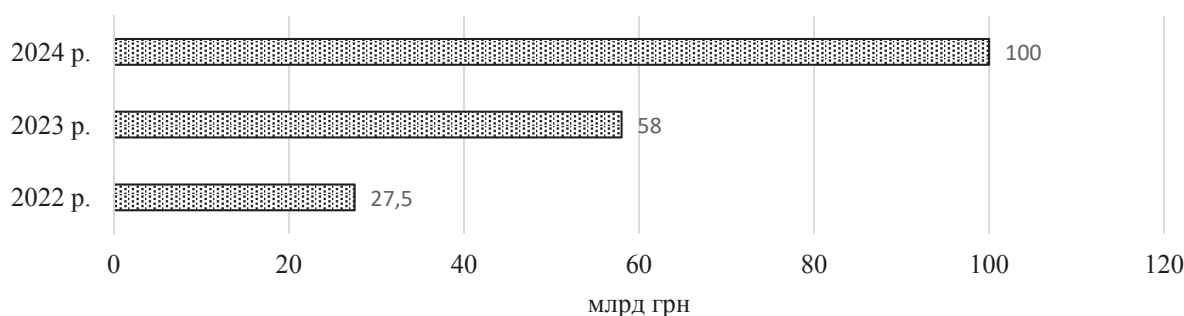
Рис. 3. Основні напрями фінансової допомоги Україні

Джерело: систематизовано авторами

Рис. 4. Роль зарубіжних партнерів у фінансовій допомозі Україні

Джерело: систематизовано авторами

Рис. 5. Розмір фінансової допомоги впродовж 2022–2024 років

Джерело: побудовано на основі [8]

Допомога міжнародних фінансових структур відіграє ключову роль у забезпеченні макроекономічної стабільності та підтримці функціонування України в умовах війни. Аналіз показав, що військові дії призвели до зниження економічної активності, зростання дефіциту бюджету, скорочення експорту та суттєвого

збільшення державного боргу. У цих умовах участь міжнародних фінансових інституцій стала життєво необхідною для стабілізації економіки, попередження дефолту, підтримки критичної інфраструктури та соціальної сфери і підготовки до післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Worldbank. Світовий банк в Україні. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>
2. Бондаренко О.С. Особливості формування архітекtonіки фінансової системи. *Бізнес Інформ*. 2017. №10. С. 301–305.
3. Дмитренко Е.С. Фінансова система України у воєнний та повоєнний періоди: правовий та безпековий вимір. *Київський часопис права*. 2023. № 2. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2023.2.19>
4. Захожай К.В., Славкова А.А. Діяльність міжнародних фінансових організацій у контексті забезпечення макрофінансової стабільності держави. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-99>

5. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на 01 вересня 2022 року. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.docx.pdf
6. Маршук Л.М., Бурлака М.О. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26>
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk12>. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03 листопада 2022 року No. 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg> (дата звернення: 20.01.2025).
9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/8>. Ukraine: Request for Purchase Under the Rapid Financing Instrument-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine (October 19, 2022). URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/10/19/Ukraine-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-Release-Staff-5249139>
10. Ресурси України для фінансової стабільності під час війни та відбудови. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/22/686099/>
11. Романовська Ю.А., Смоляр Л.В. Аналіз державного боргу України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3977/3903>
12. Тенденції формування та проблеми управління державним боргом України в умовах воєнного стану. URL: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48278/1/Tezy_5.pdf (дата звернення: 24.01.2025).
13. Шушкова Ю.В. Фінансова системи України: особливості функціонування, сучасний стан та перспективи розбудови: монографія. Львів : ЛігаПрес, 2014. 174 с.

References:

1. World Bank. (2024). *World Bank in Ukraine: Emergency financing package for Ukraine*. Available at: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine>
2. Bondarenko, O. S. (2017). Osoblyvosti formuvannia arkhitektoniky finansovoi systemy [Peculiarities of the formation of the architecture of the financial system]. *Biznes Inform*, no. 10, 301–305.
3. Dmytrenko, E. S. (2023). Finansova systema Ukrainy u voiennyi ta povoienni periody: pravovyi ta bezpekovyi vymir [The financial system of Ukraine in wartime and post-war periods: Legal and security dimension]. *Kyivskiy Chasopys Prava*, no. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/kij/2023.2.19>
4. Marshuk L. M., & Burlaka M. O. (2022). Finansova systema Ukrainy v umovakh viiny [The financial system of Ukraine in wartime conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-26>
5. Romanovska, Yu. A., & Smoliar, L. V. (2024). Analiz derzhavnogo borhu Ukrainy v umovakh viiny [Analysis of Ukraine's public debt in wartime conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 62. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3977/3903>
6. Shushkova, Yu. V. (2014). *Finansova systemy Ukrainy: osoblyvosti funktsionuvannia, suchasnyi stan ta perspektyvy rozbudovy* [The financial system of Ukraine: Features of functioning, current state and development prospects]. Lviv: LihaPres.
7. Zakhozha, K. V., & Slavkova, A. A. (2024). Diialnist mizhnarodnykh finansovykh orhanizatsii u konteksti zabezpechennia makrofinansovoi stabilnosti derzhavy [The activity of international financial organizations in the context of ensuring macro-financial stability of the state]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-99>
8. Ukraine Ministry of Finance. (n.d.). *Official website of the Ministry of Finance of Ukraine*. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
9. Ukraine Ministry of Finance. (2022). *Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2023 rik: Zakon Ukrainy No. 2710-IX* [On the State Budget of Ukraine for 2023: Law of Ukraine No. 2710-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>
10. Ukraine National Bank. (n.d.). *Official website of the National Bank of Ukraine*. Available at: <https://bank.gov.ua>
11. Ukraine Rapid Financing Instrument. (2022). *Ukraine: Request for Purchase Under the Rapid Financing Instrument – Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine*. International Monetary Fund. Available at: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2022/10/19/Ukraine-Request-for-Purchase-Under-the-Rapid-Financing-Instrument-Press-Release-Staff-5249139>
12. Ukrainian Economic Truth. (2022). *Resursy Ukrainy dlia finansovoi stabilnosti pid chas viiny ta vidbudovy* [Ukraine's resources for financial stability during the war and reconstruction]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/22/686099/>
13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2022). *Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuval vnaslidok viiskovoi ahresii Rosii proty Ukrainy* [Report on direct infrastructure damages due to Russia's military aggression against Ukraine]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.docx.pdf
14. Western Ukrainian National University. (2025). *Tendentsii formuvannia ta problemy upravlinnia derzhavnym borhom Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* [Trends in the formation and problems of managing Ukraine's public debt under martial law]. Available at: http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48278/1/Tezy_5.pdf